

IFAU – INSTITUTET FÖR
ARBETSMARKNADSPOLITISK
UTVÄRDERING

Lönebildning, arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik

Anders Forslund
Ann-Sofie Kolm

STENCILSERIE 2001:3

Lönebildning, arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik

av

Anders Forslund* Ann-Sofie Kolm*

2001-05-10

Sammanfattning

De svenska lönesättningsinstitutionerna har under den senaste tjugoårsperioden genomgått omfattande förändringar. Dessutom var miljön som de lönesättande aktörerna verkade i turbulent under 1990-talet. Trots detta tycks lönebildningsmekanismerna på den svenska arbetsmarknaden inte ha förändrats påtagligt. Vidare kan datarevisioner (exempelvis i Nationalräkenskaperna) förklara varför resultaten i en ny studie av arbetsmarknadspolitikens löneeffekter skiljer sig från dem i många tidigare studier. De flesta tidigare studier har funnit att arbetsmarknadspolitiska åtgärder tenderar att leda till ett ökat löneökningstryck, medan vår studie inte påvisar några sådana effekter av arbetsmarknadspolitiken.

* Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) och Nationalekonomiska institutet, Uppsala universitet. e-post anders.forslund@ifau.uu.se, tel 018-471 70 76 respektive ann-sofie.kolm@nek.uu.se, 018-471 11 31

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Teoretiska överväganden	4
	2.1 Reallönerna och arbetslösheten	4
	2.2 Reallönerna och arbetsmarknadspolitiken	5
3	Studier av svensk lönebildning	6
	3.1 Arbetsmarknadspolitiken och lönerna	7
	3.2 Arbetslösheten och lönerna	9
4	Resultaten i en färsk studie av svensk lönebildning	9
	4.1 Känslighetsanalys	10
5	Avslutande kommentarer	11
6	Referenser	13

1 Inledning

De svenska lönesättningsinstitutionerna har under den senaste tjugofemårsperioden genomgått omfattande förändringar; exempelvis har de centrala aktörerna som LO och SAF idag ingen direkt roll i löneförhandlingarna och inslagen av individuell lönesättning har blivit större både i privat och i offentlig sektor. Dessutom har miljön som de lönesättande aktörerna verkar i varit turbulent: den svenska ekonomin gick under 1990-talets första år från en höginflationsregim till låg inflation och en oberoende centralbank med ett inflationsmål; det sena 1980-talets överhettade arbetsmarknad med mycket låga arbetslöshetsstal övergick på kort tid till efterkrigstidens djupaste lågkonjunktur under de första nitiotalsåren. I lågkonjunkturrens fotspår nådde dessutom de arbetsmarknadspolitiska programmen rekordhöga nivåer mätta som utgiftsandelar av BNP, antalet berörda individer eller andelar av arbetskraften.

Det kanske mest paradoxala resultatet vi presenterar i den här artikeln, som bygger på en studie av lönebildningen i det svenska näringslivet (Forslund & Kolm, 2000a)¹, är att de påtagliga förändringarna på den svenska arbetsmarknaden inte tycks ha påverkat lönebildningens mekanismer.² Stämmer detta, så kan 1990-talets höga arbetslöshet inte huvudsakligen hänga samman med en sämre fungerande lönebildning. Ett annat resultat är att datarevisioner (exempelvis i Nationalräkenskaperna) kan förklara varför våra resultat skiljer sig från vad många tidigare studier funnit vad gäller lönebildningseffekter av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De flesta tidigare studier har funnit att arbetsmarknadspolitiska åtgärder tenderar att leda till ett ökat löneökningstryck, medan vår studie inte påvisar några sådana effekter av arbetsmarknadspolitiken.

Varför är det intressant att studera hur lönebildningen i Sverige påverkats av de förändrade förutsättningarna under 1990-talet? Det viktigaste skälet är att en väl fungerande lönebildning är en nödvändig förutsättning både för att beständigt kunna uppnå låga arbetslöshetsnivåer och för att undvika att negativa störningar ger upphov till kortsiktigt hög arbetslöshet (se exempelvis Layard, Nickell & Jackman, 1991). En ingrediens i en väl fungerande lönebildning är att lönesättarna är känsliga för variationer i den öppna arbetslösheten – om lönesättarna reagerar med löneanpassningar på variationer i arbetslösheten, så

¹ En sammanfattande svensk version, Forslund & Kolm (2000b), finns också tillgänglig.

² Se också Agell & Lundborg (1999).

kommer lönerna snarare än arbetslösheten att bära anpassningsbördan på arbetsmarknaden.

Det är även intressant att studera arbetsmarknadspolitikens lönebildningseffekter, då dessa är en nödvändig ingrediens vid en utvärdering av den förda arbetsmarknadspolitik. Om lönetrycket ökas av Ams-åtgärder, vilket många studier tyder på, så måste eventuella positiva effekter för deltagarna vägas mot att sysselsättningen går ner som ett resultat av det ökade lönetrycket (se Calmfors & Forslund, 1991).

I den här artikeln identifierar vi först några mekanismer genom vilka arbetslösheten och arbetsmarknadspolitik kan påverka lönebildningen. Därefter ger vi en kort sammanfattning av resultaten avseende effekter av arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik på löneökningstrycket i ett antal empiriska studier av den svenska lönebildningen. Mot denna bakgrund presenterar vi sedan resultaten i vår egen studie av lönebildningen i det svenska näringslivet under perioden 1960–1997. Artikeln avslutas med en diskussion av möjliga förklaringar till skillnaderna mellan våra resultat och resultaten i en majoritet av tidigare studier.

2 Teoretiska överväganden

En naturlig utgångspunkt när man studerar svensk lönebildning är att de flesta löner bestäms i kollektivavtal efter förhandlingar. Merparten av de senaste empiriska studierna av svensk lönebildning har också tagit sin utgångspunkt i någon modell där reallönen bestäms i förhandlingar mellan arbetsgivar- och löntagarorganisationer. De samband som undersökts har alltså varit så kallade lönesättningskurvor, där reallönen beror på hur de lönesättande aktörerna reagerar på arbetslösheten och ett antal andra faktorer (exempelvis arbetsmarknadspolitik, arbetslöshetsförsäkringens utformning och skatter). Vi ska här kortfattat beskriva hur arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik påverkar reallönerna i enkla förhandlingsmodeller.

2.1 Reallönerna och arbetslösheten

När det gäller reallöner och arbetslöshet tänker vi oss att den fackliga organisationen, när den formulerar sina lönekrav, tar hänsyn både till de sysselsatta medlemmarnas reallöner och hur många av medlemmarna som är sysselsatta. Eftersom antalet sysselsatta minskar vid en högre reallönenivå, får den fackliga

organisationen väga den ökade välfärden för de sysselsatta mot att ett antal medlemmar förlorar sina jobb (och därmed får en lägre välfärd) vid en löneökning. Om detta är en rimlig beskrivning av hur en facklig organisation agerar, kommer alla faktorer som påverkar välfärden för dem som förlorar ett jobb också att påverka den fackliga organisationens lönekrav.

En viktig faktor som påverkar situationen för den som förlorat ett jobb är möjligheterna att hitta ett nytt. Ju högre sannolikheten är att hitta ett nytt jobb, desto mindre allvarligt är det att förlora jobbet. Sannolikheten att hitta ett nytt arbete beror dels på hur många andra som också söker jobb i förhållande till antalet lediga platser, dels hur effektiva sökande dessa är. En del av de jobbsökande är arbetslösa. Enligt det förda resonemanget borde den fackliga organisationens lönekrav bli högre ju lägre arbetslösheten är, eftersom ju lägre arbetslösheten är, desto högre är sannolikheten för den som förlorat sitt jobb att finna en ny anställning. Sammanfattningsvis förväntar vi oss alltså att reallönerna blir högre, ju lägre arbetslösheten är.³

2.2 Reallönerna och arbetsmarknadspolitiken

Precis som arbetslösheten så påverkar arbetsmarknadspolitiken reallönen genom sin effekt på välfärden för den som förlorat sitt jobb. Paradoxalt nog tenderar arbetsmarknadspolitiska program att öka löneökningstrycket om de har önskvärda effekter för de individer som deltar i dem (exempelvis genom att öka sannolikheten för att få ett arbete eller genom att medföra en ökad kompetens som leder till en högre lön i ett framtida arbete). Logiken är tämligen rättfram: om den fackliga organisationen noterar att medlemmar som förlorar sina jobb med hög sannolikhet hamnar i ett program som stärker deras ställning på arbetsmarknaden, är den sannolika välfärdsförlusten mindre av att driva upp lönerna och minska sysselsättningen (Calmfors & Lang, 1995; Forslund & Kolm, 2000a). På samma sätt medför en högre ersättningsnivå (Calmfors & Nymoén, 1990; Calmfors & Forslund, 1991) eller ett högre psykologiskt välbefinnande (Korpi, 1994) för dem som deltar i program också högre lönekrav. Åt samma håll kan, slutligen, möjligheten att via arbetsmarknadspolitiska program kvalificera sig för en ny period med a-kasseersättning dra.

Programmen har emellertid också en *konkurrens-effekt* som går åt motsatt håll. Om de arbetssökande i stor utsträckning deltar i program som gör dem

³ Under förutsättning att de fackliga lönekraven påverkar utfallet av förhandlingarna, vilket verkar vara det enda rimliga att göra.

mer anställningsbara, kommer en person som förlorar sitt jobb att möta en hårdare konkurrens om de befintliga arbetstillfällena. Detta minskar, för ett givet antal arbetssökande, chansen för en nybliven arbetslös att snabbt hitta en ny anställning. Detta borde, i enlighet med samma logik som tidigare, göra den fackliga organisationen mer återhållsam i sina lönekrav (Forslund & Kolm, 2000a). Det kan också finnas en ”*kontrolleffekt*” som verkar i samma riktning. Deltagande i Ams-åtgärder och aktivt jobbsökande utgör krav på de arbetslösa för att dessa ska få arbetslöshetsersättning; arbetsmarknadspolitiken ska ”terrorisera” de arbetslösa (Jackman, 1994).

I allmänhet kan vi inte, utan ganska starka antaganden, avgöra vilken av arbetsmarknadspolitikens två effekter på lönebildningen som kommer att dominera.⁴ Arbetsmarknadspolitikens löneeffekt kan alltså gå åt vilket håll som helst. Emellertid ändrades Ams-åtgärdernas sammansättning under 1990-talet i riktning mot ”lågbudgetåtgärder” som ALU och olika former av praktik (exempelvis arbetsplatsintroduktion och ungdomspraktik). I den utsträckning som ersättningsnivån i åtgärderna sänkts och programmets förväntade positiva effekter på sannolikheten att hitta ett jobb eller på den framtida inkomsten blivit mindre, så borde denna förändrade inriktning av politiken leda till mindre löneuppdrivande effekter.⁵ Av detta skäl skulle man kunna förvänta sig att studier som undersöker 1990-talets lönebildning skulle kunna komma till andra slutsatser om arbetsmarknadspolitikens lönebildningseffekter än studier som enbart avser tidigare perioder. Som vi ska se i genomgången av empiriska studier verkar dock inte så vara fallet.

3 Studier av svensk lönebildning

Med början i studier av Newell & Symons (1987), Calmfors & Forslund (1990, 1991), Holmlund (1990) och Calmfors & Nymoén (1990) har frågan om hur arbetslösheten och den aktiva arbetsmarknadspolitiken påverkar löneökningstrycket i ekonomin analyserats i ett stort antal ekonometriska studier. Metoden har i samtliga fall varit att skatta ekvationer för reallönen där olika mått på ar-

⁴ Det finns också ett antal andra möjliga effekter av arbetsmarknadspolitiken på lönerna, exempelvis via effekter på matchningseffektivitet och arbetskraftens fördelning mellan sektorer.

⁵ Om politikens individeffekter var mindre positiva så borde detta försvaga även konkurrens-effekten; detta skulle i så fall tendera att dra åt motsatt håll.

betsmarknadsläget och omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ingått som förklaringsvariabler. De flesta av dessa studier har utnyttjat aggregerade data för industrin eller den privata sektorn.

3.1 Arbetsmarknadspolitiken och lönerna

I *Tabell 1* redovisar vi kortfattat huvudresultaten i de studier som skattat arbetsmarknadspolitiken löneeffekter på makrodata.⁶ Resultaten är blandade, även om en klar majoritet av studierna funnit att de löneuppdrivande effekterna dominerar. Endast en av de redovisade studierna (OECD, 1993) finner att arbetsmarknadspolitiken entydigt sänkt löneökningstrycket.

Studierna är ordnade kronologiskt i tabellen, och det framgår tydligt av dateringen att de flesta av dem huvudsakligen utnyttjar data som inte i någon större utsträckning täcker 1990-talet. Det går heller inte att urskilja någon tydlig tendens mot att senare studier systematiskt skulle finna mindre löneuppdrivande effekter. Forslund & Risager (1994), Johansson, Lundborg & Zetterberg (1999), Rødseth & Nymoen (1999) samt Forslund & Kolm (2000a) undersöker vidare om lönebildningsmekanismerna ändrats under 1990-talet utan att finna några signifikanta tecken på att så är fallet. Vi återkommer till denna fråga när vi diskuterar varför Forslund & Kolm (2000a) fick andra resultat än en majoritet av de övriga studierna.

⁶ Edin, Holmlund & Östros (1994) och Okeke (1998) skattar arbetsmarknadspolitiken löneeffekter på individdata.

Tabell 1. Arbetsmarknadspolitikens effekter på reallönen enligt olika skattningar^a

Studie	Arbetsmarknadspolitikens effekt	
	Kort sikt	Lång sikt
Newell & Symons (1987)	0	0
Calmfors & Forslund (1990, 1991)	+	+
Calmfors & Nymoén (1990)	+	+
Holmlund (1990)	na	+
Löfgren & Wikström (1991) ^b	+/0	0/+
Skedinger (1991) ^c	+	+
Forslund (1992) ^d	+/-	+/-
OECD (1993) ^e	-	-
Forslund & Risager (1994) ^f	0	0
Forslund (1995)	0	+
Johansson, Lundborg & Zetterberg (1999) ^g	+/+	+/+
Rødseth & Nymoén (1999)	0	+
Forslund & Kolm (2000a)	0	0

Noter:

- a. Ett "+"-tecken indikerar en signifikant positiv effekt, ett "-"-tecken en signifikant negativ effekt och "0" ingen signifikant effekt. Alla redovisade skattningar är baserade på reallönemodeller. Där annat inte anges är skattningarna gjorda för löner i näringslivet eller (oftare) industrin.
- b. Den första effekten avser beredskapsarbete, den andra arbetsmarknadsutbildning.
- c. Data avser olika grupper av anställda i gruvor och industri 1971 – 88. Den åtgärd som avses är beredskapsarbete.
- d. Avser 12 arbetslöshetskassor. Den första effekten avser beredskapsarbete, den andra arbetsmarknadsutbildning.
- e. Regressionen avser perioden 1985 – 90 ett tvärsnitt av 19 OECD-länder. Ett antal effekter antas vara lika för alla länder, medan arbetsmarknadspolitikens löneeffekter skattas separat för varje land.
- f. Separata analyser av industrin och övrigt näringsliv.
- g. Effekterna skattades för perioden 1965-90 respektive 1965-98.

3.2 Arbetslösheten och lönerna

De studier som har skattat arbetsmarknadspolitiken effekt på lönetrycket har också undantagslöst skattat arbetslöshetens lönebildningseffekt; samtliga studier har också funnit att en högre arbetslöshet reducerar löneökningstrycket i den svenska ekonomin. Det finns också ett betydande antal studier utöver dem i *Tabell 1* som studerat denna effekt, och även dessa studier har undantagslöst funnit att arbetslösheten minskar löneökningstrycket.⁷ Vidare finner Forslund (1997) att Sverige vid en jämförelse med en majoritet av OECD-länderna åtminstone inte kännetecknats av en låg reallöneflexibilitet under (ungefärligen) åren 1960-1990.

Har reallöneflexibiliteten påverkats av 1990-talets höga arbetslöshetsnivåer? En första indikation kan man få genom att se om skattningar som utnyttjar data från 1990-talet systematiskt ger en lägre skattning av reallöneflexibiliteten. Så verkar inte vara fallet. Återigen finner de studier som testat om deras skattade reallöneekvationer är stabila (Forslund & Risager, 1994; Johansson, Lundborg & Zetterberg, 1999; Rødseth & Nymo, 1999; samt Forslund & Kolm, 2000a) att de inte kan förkasta att arbetslöshetseffekten varit oförändrad under 1990-talet.⁸

4 Resultaten i en färsk studie av svensk lönebildning

I Forslund & Kolm (2000a) studerade vi lönebildningen i det svenska näringslivet under perioden 1960 – 97 genom att skatta reallöneekvationer på tre olika sätt för att undersöka hur känsliga resultaten är för val av skattningsmetod.⁹ Tidigare studier har framför allt använt en av de metoder vi använder. Våra skattningar som utnyttjar den metoden är inte helt jämförbara med dem i tidigare studier, då vi har definierat en variabel något annorlunda. Känslighetsanalys som vi redovisar i *Avsnitt 4.1* visar dock att detta inte är orsaken till att våra resultat skiljer sig från dem i tidigare studier.

⁷ Forslund (1997) sammanfattar resultaten i ett stort antal studier av svensk lönebildning.

⁸ Dvs de delar av 1990-talet som de olika studierna avser.

⁹ De tre metoderna är Johansens (1988) maximum likelihood-metod för skattning av kointegrerande system, felkorrigeringsmodeller med instrumentvariabelmetoder samt kanoniska kointegrerande regressioner (Park (1992)). Metoderna beskrivs i Forslund & Kolm (2000a).

När vi jämför våra tre uppsättningar av skattade effekter ser vi både likheter och skillnader. De huvudsakliga resultaten som rör lönerna, arbetsmarknadspolitiken och arbetslösheten kan sammanfattas på följande sätt:

För det första, vad avser effekterna av de arbetsmarknadspolitiska programmen på lönetrycket, antyder två av de tre skattningarna inga eller negativa effekter. Den tredje punktskattningen är positiv enligt vår förstahandsmodell, men restriktionen att effekten är noll accepteras i en alternativ, i övrigt likartad, skattning. Resultaten är alltså konsistenta med att arbetsmarknadspolitiken inte skapar något tryck uppåt på reallönerna. Rekursiva skattningar¹⁰ av arbetsmarknadspolitikens effekter på lönerna indikerar ingen instabilitet: den skattade effekten är mycket nära noll och skattad med låg precision för delperioder som slutar 1988 och senare. I den meningen verkar det inte vara den studerade effekten, som skiljer våra resultat från dem i tidigare studier (dvs att effekten skulle ha förändrats över tiden).

För det andra har lönesättningssambandet enligt alla tre skattningarna den förväntade negativa lutningen – arbetslösheten har en signifikant dämpande effekt på lönetrycket. Punktskattningarna antyder emellertid en relativt svag effekt (elasticiteten ligger mellan -0,026 och -0,051) jämfört med resultaten i tidigare studier. Rekursiva parameterskattningar antyder emellertid ingen påtaglig parameterinstabilitet med avseende på den här effekten. Även här tycks det alltså inte vara det undersökta sambandet som är annorlunda än i tidigare studier.

4.1 Känslighetsanalys

Eftersom våra resultat avseende arbetsmarknadspolitikens effekter avviker från resultaten i majoriteten av de studier som tidigare har undersökt frågan är det naturligt att fråga sig vad detta kan bero på. Vi har därför genomfört en analys av ett antal tänkbara förklaringar, en så kallad känslighetsanalys av våra resultat.

En *första* tänkbar förklaring är att skillnaden återspeglar att det studerade sambandet faktiskt har förändrats under intryck av 1990-talets exceptionella förhållanden på den svenska arbetsmarknaden. Eftersom vi inte finner några tecken på att den skattade effekten ändras över tiden verkar denna förklaring mindre sannolik.

¹⁰ Rekursiva skattningar innebär att vi skattar våra modeller med successivt fler observationer. Vi kan exempelvis först skatta modellen för åren 1960–85, sedan 1960–86 osv. Sedan undersöker vi om de skattade effekterna förändras när vi utökar observationsperioden.

En *andra* tänkbar förklaring till skillnaden är att vi specificerar vår modell på ett delvis annat sätt än i många tidigare studier. Framför allt gäller detta hur vi representerar de variabler som ska fånga upp arbetslösheten och arbetsmarknadspolitiken. Vi skattar modeller med öppen arbetslöshet och andelen av de ”totalt arbetslösa” (summan av öppet arbetslösa och programdeltagare) i olika program (den s k ackommodationsgraden eller obalanstalet). De flesta tidigare studier har istället använt den ”totala” arbetslösheten och ackommodationsgraden (detta gäller exempelvis studierna av Calmfors & Forslund, (1990, 1991); och Calmfors & Nymoén, 1990). Ett annat alternativ (som används i Rødseth & Nymoén, 1999) är den totala arbetslösheten i kombination med (logaritmen av) ett minus ackommodationsgraden. Vi skattade modeller enligt dessa två alternativ utan att finna någon entydigt signifikant press uppåt på lönetrycket. Av detta drar vi slutsatsen att vår specifikation av de variabler som ska fånga upp arbetsmarknadsläget inte heller är en huvudförklaring till skillnaden mellan våra och tidigare resultat.

En *tredje* möjlig förklaring till skillnaden i resultat är att data har reviderats. Detta gäller särskilt sådana dataserier som hämtats från nationalräkenskaperna¹¹ samt våra uppgifter om inkomstskattesatser, som vi beräknat på ett delvis annat sätt än tidigare. För att undersöka om reviderade data kan förklara våra nya resultat skattar vi exakt den modell som skattas i Calmfors & Forslund (1990, 1991) för exakt samma period som i den studien (1961–1986). Inte heller nu finner vi, till skillnad från Calmfors och Forslund, några signifikanta effekter uppåt på lönetrycket. Av detta sluter vi oss till att en möjlig förklaring till skillnaden mellan våra resultat och tidigare är reviderade data.

5 Avslutande kommentarer

I likhet med ett antal tidigare studier finner vi inga tecken på att 1990-talets extrema förhållanden på den svenska arbetsmarknaden eller de institutionella förändringar som ägt rum på den svenska arbetsmarknaden sedan början av 1980-

¹¹ Många av variablerna i våra och andras skattade löneekvationer kommer från nationalräkenskaperna. Exempelvis utnyttjar både vi och Calmfors & Forslund (1990, 1991) lönemått som beräknats med hjälp av nationalräkenskapernas lönesummor och arbetade timmar för näringslivet, och mått på arbetsproduktivitet, som utnyttjar förädlingsvärden och arbetade timmar i näringslivet. Flera av dessa serier förändrades påtagligt för ett antal år under 1980-talet vid revisioner som genomfördes efter det att många tidigare studier avslutats.

talet påverkat lönebildningsmekanismerna på något påtagligt sätt. Detta är möjligen förvånande, men inte särskilt oroande, då den svenska lönebildningen med internationella mått mätt tycks ha fungerat relativt väl.¹²

Till skillnad från de flesta tidigare studier finner vi inga signifikanta effekter på löneökningstrycket av den omfattande aktiva arbetsmarknadspolitiken. Inte heller detta är oroande – snarare tvärtom: om resultatet är riktigt, så betyder det att arbetsmarknadspolitiken kan dimensioneras utan alltför mycket hänsyn till eventuella negativa effekter på lönebildningen. Det senare kan emellertid vara en förhastad slutsats. Även om vi själva gärna vill tro att våra resultat är framtagna enligt alla konstens regler, så ser vi också att resultaten i studier som baseras på aggregerade tidsseriedata kan vara mycket känsliga för vad som snarast kan betraktas som rena sinkaduser – som att data revideras eller tas fram på ett nytt sätt. Ingenting säger att detta inte kan hända igen.

¹² Se Forslund (1997). Därmed inte sagt att lönebildningen i en absolut mening har fungerat problemfritt.

6 Referenser

- Agell, J & Lundborg, P, (1999), "Survey evidence on wage rigidity and unemployment: Sweden in the 1990s", Working Paper 1999:2, IFAU, Uppsala.
- Calmfors, L & Forslund, A, (1990), "Wage formation in Sweden", I Calmfors, L, (red), *Wage formation and macroeconomic policy in the Nordic countries*, SNS och Oxford University Press, Stockholm.
- Calmfors, L & Forslund, A, (1991), "Real-wage determination and labour market policies: The Swedish experience", *Economic Journal*, vol 101, s 1130 – 1148.
- Calmfors, L & Lang, H, (1995), "Macroeconomic effects of active labour market programmes in a union wage-setting model", *Economic Journal*, vol 105, s 601 – 619.
- Calmfors, L & Nymoen, R (1990), "Nordic Employment", *Economic Policy*, vol 5, s 397 – 448.
- Edin P-A, Holmlund, B & Östros, T, (1994) "Wage behavior and labor market programs: Evidence from micro data", i B. Holmlund (red), *Pay, productivity, and policy*, FIEF, Stockholm.
- Forslund, A, (1992), "Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik", Bilaga 7 till *Långtidsutredningen 1992*, Finansdepartementet, Stockholm.
- Forslund, A, (1995), "Unemployment – Is Sweden still different?" *Swedish Economic Policy Review*, vol 2, s 17 – 58.
- Forslund, A, (1997), "Lönebildningen och arbetsmarknadens funktionssätt", bilaga till *SOU 1997:164, Medlingsinstitut & lönestatistik*, Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm.
- Forslund, A & Kolm, A-S, (2000a), "Active labour market policies and real-wage determination – Swedish evidence", Working Paper 2000:7, IFAU, Uppsala.
- Forslund, A & Kolm, A-S, (2000b), "Aktiv arbetsmarknadspolitik och reallöner – svenska erfarenheter", Forskningsrapport 2000:10, IFAU, Uppsala.
- Forslund, A & Risager, O, (1994), "Wages in Sweden. New and old results" Memo 1994:22, University of Aarhus, Institute of economics.
- Holmlund, B, (1990), "Svensk lönebildning – teori, empiri, politik", Bilaga 24 till *Långtidsutredningen 90*, Finansdepartementet, Stockholm.

- Jackman, R, (1994), "What can active labour market policy do?" *Swedish Economic Policy Review*, vol 1, s 221 – 257.
- Johansen, S, (1988), "Statistical analysis of cointegrating vectors", *Journal of dynamics and control*, vol 12, s 231 – 254.
- Johansson, S, Lundborg, P & Zetterberg, J, (1999), *Massarbetslöshetens karaktär*, FIEF, Stockholm.
- Korpi, T, (1994), "Is well-being related to employment status? Unemployment, labor market policies and the psychological well-being of youth" i *Escaping unemployment – Studies in the individual consequences of unemployment and labor market policy*, doktorsavhandling, Sofi Nr 24, Stockholms universitet.
- Layard, R, Nickell, S & Jackman, R, (1991), *Unemployment – Macroeconomic performance and the labour market*, Oxford University Press, Oxford.
- Löfgren K-G & Wikström, M, (1991) "Lönebildning & arbetsmarknadspolitik, Ds 1991:53, Bilaga till *Arbetsmarknad och arbetsmarknadspolitik*, Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm.
- Newell, A & Symons, J, (1987), "Corporatism, Laissez-Faire and the rise in unemployment", *European Economic Review*, vol 31, s 567 – 614.
- OECD, (1993), *Employment outlook*, Paris.
- Okeke S, (1998), "Lönekurvan i Sverige. En studie av sambandet mellan arbetslöshet och lönenivå 1991 – 1995", Working paper 1998:5, Ams utredningsenhet, Stockholm.
- Park, J Y, (1992), "Canonical cointegrating regressions", *Econometrica*, vol 60, s 119 – 143.
- Rødseth A & Nymoen, R, (1999), "Nordic wage formation and unemployment seven years later", Memorandum 10/99, Sosialøkonomisk institutt, Oslo universitet.
- Skedinger, P, (1991), "Real wages, unemployment, and labor market programs: A disaggregative analysis" i *Essays on wage formation, employment, and unemployment*, doktorsavhandling, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala universitet.